

OPPSUMMERING HØRINGSINNSPILL

Høringsinnspill fra følgende aktører:

Aktører	Høringsinnspill	Kommentarer
Innlandet fylkeskommune	Fylkeskommunen trekker frem at et viktig prinsipp for besøksforvaltningen er at i de tilfeller det er motstridende målsetninger mellom ivaretagelse av verneverdier, tilrettelegging for besøkende og lokal verdiskaping, skal en legge vekt på å ivareta verneverdiene. De oppfatter strategien til å være et godt kunnskapsgrunnlag for god besøksforvaltning som bygger på kunnskap og sårbarhetsanalyser der de mest sårbare naturverdiene, som rendalsren, er førende. Videre bygges det på gode tanker og grep for å handtere besøk på en hensiktsmessig måte slik situasjonen er i dag. Å legge til rette for en mer omfattende og tydelig kanalisering av ferdsel i tid og rom er et viktig grep for å være føre var på økt besøk og unngå belastning i sårbare områder. Fylkeskommunen bistår gjerne om det er behov for mer drøfting av enkelte kulturminnelokaliteter	Støtter høringsutkastet Tas til etterretning. Det er ønskelig å ha god dialog med fylkeskommunen om lokaliteter som kan tåle besøk og formidling.
Statsforvalteren i Innlandet	Statsforvalteren støtter Miljødirektoratet i sin faglige godkjenning av besøksstrategien. De mener det foreligger et svært godt kunnskapsgrunnlag som gir et godt grunnlag for å gjennomføre en god besøksforvaltning som ivaretar verneverdiene. Den viser til konkrete mål, strategier og tiltak som både ivaretar verneverdier, gir gode opplevelser og muligheter for lokal verdiskaping.	Støtter høringsutkastet. Tas til etterretning.
Rendalen kommune	Besøksstrategien bygger på et sjeldent godt og omfattende kunnskapsgrunnlag opparbeidet over flere år. Kunnskapsgrunnlaget om dagens bruk av ulike brukergrupper og natur – og kulturverdiene er meget godt noe Miljødirektoratet bekrefter i sin faglige godkjenning. En ny brukerundersøkelse vil være interessant å følge opp med. Det er i dag økt fokus på naturbasert reiseliv og mange verneområder og villreinområder jobber med å begrense antall besøkende, fjerne stier og hytter og lede folk bort fra sårbare områder. I Rendalen er det viktig å være føre var og man sitter med en mulighet til å bestemme hvor man ønsker bruk og besøk og hvor man ikke ønsker det. Kommunen jobber og med besøksstrategi og det er viktig med felles rød tråd i begge disse strategiene og samarbeide på tvers av forvaltningsgrenser.	Enstemmig kommunestyre støtter høringsutkastet med noen få endringer til tiltaksplanen. Innspillene tas til etterretning Positivt at det ses sammenheng mellom besøksstrategi for Søren lvo og kommunen sin og at det er god dialog på tvers av forvaltningsgrenser.

	Satsingsområdene, tiltakene og strategiene er godt balansert ift verneformålet som er å ta vare på natur – og kulturlandskap med økologiske og kulturelle verdier. Det er fokus på å ivareta identiteten fastboende og hyttefolk har til området og som har kommet fram i prosessen/møter i RU og adm.kontaktutv; stillhet, renhet, ro og urørthet. Videre er verneformålet å ivareta biologisk mangfold og kulturminner. Sårbarhetsanalysene og kunnskapsgr.laget viser tydelig hvilke områder som bør skjermes av hensyn til biologisk mangfold. Fangstanleggene som er registrert viser hvor ren og elg også vandrer i dag og er viktig kunnskap for forvaltningen. De stille områdene hensyntar sårbare områder på en god måte. For å sikre lokal forankring er det viktig at det ikke legges sterke føringer utenfor vernegrensen, men at det er fokus på god dialog og samarbeid med grunneiere og kommunen for å sikre god forvaltning også i randsonen. Viktig er det og å ha dialog og forståelse for at aktivitet i randsonen påvirker innover i verneområdet og det er viktig med dialog og felles forståelse. Et godt eks. er Rendalstunet og arbeidet som gjøres med informasjon her om verneområdet for å legge aktivitet i randsonen og skjerme sårbare områder. Det samme med skilting som i stor grad også er i randsona og i sam arb mellom flere aktører. <u>Stille områder</u> hvor det ikke tilrettelegges, skiltes eller merkes stier er tradisjonell bruk så klart tillatt. Kartet kunne vært mer detaljert. Her bør Fuggdalen ligge inne som et at kommunens minst tilgjengelige verneområde med store verdier og lite ferdsel, viktig for rendalsren og fangsgropsystem. Område 2 er av hensyn til rendalsren, område 3 er både ren og våtmarksfugl kunne vært utvidet til å gjelde håene i Sølensjøen som er viktige for fuglelivet. Område 4 strekker seg nord for lvo, som henger sammen med sårbarhetskartlegging rendalsren og våtmarksfugl i Misterfløyet med tilgrensende områder. I tillegg er fjellveien innfallsport til verneområdet via Sølna med mange brukere. Området bør avgrenses til å være innenfor lvo, men ansvarlige aktører som kommunen, grunneiere og Renselskapet kan benytte dette kunnskapsgrunnlaget for å sikre en bærekraftig forvaltning. Ellers støtter kommunen disse stille områdene. For område 3 sikre god dialog med brukere fra Sølenstua og Engerdal, samt svensk side. Det vil være viktig med dialog med kommunen om Mefurua og rettighetshavere på Fiskevollen om område 2. Rette fokus mot sjøen for å begrense ferdsel i område 1,2 og 3, i stedet for fjellområdene. Det savnes mer diskusjon og plan for besøk og aktivitet i dette området som har mye besøk også i dag. Planen for Mefurua vil vedtas i sommer og danne grunnlag for forvaltning av området – viktig med samarbeid, dialog og kunnskapsdeling for gode løsninger i dette området. <u>Skiltplan:</u> God informasjon viktig. Skilte smart ved innfallsporter og holde det på minimum. Fornye digital info. Retningsskilt og merking bør være på et minimum jf. tradisjonell bruk. Hovedinfo bør være på <u>Rendalstunet</u> og det bør kanskje være noe på Åkrestørrømmen også. Formidle natur – og kultur på	Viktig å ha god dialog med grunneiere, interessenter og kommunen og forståelse for at aktivitet i randsonen til verneområder påvirker inn i området Rendalstunet som nav støttes, samt skilting mest i randsonen og lite merking generelt. Viktig med dialog med kommunen om Mefurua og Fiskevollen. De stille områdene ivaretar de sårbare områdene godt. Fuggdalen tas inn og Håene sør i Sølensjøen tas inn jf. innspill. Det er riktig at område 4 strekker seg utenfor vernegrensen pga at det henger sammen med sårbarhetskartlegging av rendalsren og våtmarksfugl og at dette er innfallsport både med skiløype (påsketrase), fjelltur til Nordre Kverninghøgda, fisketurer langs Mistra og padling på Sølna ved Sølenkroken. Aktivitet som foregår langs Nordre Sølendalsveien vil kunne påvirke inn i verneområdet. Vernebestemmelsene gjelder ikke her, men aktiviteten som starter her kan være negativ inn i området. Men for at det ikke
--	--	---

	Rendalstunet kan skape ringvirkninger. Videre Gravåsen som hovedinnfallsport i sør og Veslesetra inn til Fiskevollen og Mefurua. Et bedre lesbart kart savnes med tydelig tegnforklaring. Link til digitale kart. <u>Gravåsen</u> støttes som hovedutfartspunkt til Sølen sjøl om denne stien er blitt en barriere for rendalsren. Viktig å ivareta særpreget i området samtidig som man øker tilretteleggingen. Viktig med jevnlig tilsyn, tømning av do, tilkjøring langved. Kan forvente mer besøk om det blir Barnas natursti til Sandbu, som krever en plan for Sandbu. Et lite paradoks at man jobber med tiltak for å redusere slitasje og utvidelse av stien til toppen og samtidig tilrettelegger for mer besøkende ved parkeringsplassen. <u>Tilrettelegging.</u> Kommunen mener at strategiene og tiltakene ivaretar vernet på en meget god måte og at graden av tilrettelegging for friluftsliv er preget av liten grad av teknisk tilrettelegging jf. verneformålet siste ledd. Dette er i henhold til Rendalens kultur, hvordan man utøver friluftsliv og bruker naturen. Ivareta opplevelsesverdi som er identitetsskapende. Strategien ivaretar verdiene folk verdsetter med området, tradisjonelt og enkelt friluftsliv på en bærekraftig måte. <u>Kap. 3:</u> Uklart hva som menes med randsonen til fjellet. Er det rundt Sølenmassivet eller verneområdet? Bør presiseres og synliggjøres i kart. <u>Bobilparkering.</u> Eks s. 72. Presisere hva menes med det. Omformulere til camping – alt annet enn dagstur. Ta med i vurderingen at det må være greit å føre tilsyn på de stedene man henviser til for parkering. Dialog ift instruks rensjegere hvor de får parkere under jakta. <u>Gamle ferdselsveier.</u> Det er gjort en god jobb med å gps merke gamle ferdselsveier og sikret dem som kulturminne. Ferdselsveiene går på tvers av flere reinstrekk i fjellet og i villreinområder jobbes det med å fjerne slike stier som ligger i konflikt med trekkruter. Stiene ligger i sårbare stille områder og bør ikke markedsføres på digitale flater som ut.no eller sosiale medier. Kommunen ser det som et godt kompromiss at kulturhistorien er ivaretatt samtidig som man ivaretar reinstrekk og stille områder. Stiene bør kun ligger som stipla linjer i vanlige kart, ikke fremheves som turforslag eller i kommunens sti og løypeplan. God dialog med turgruppa vil sikre at stiene kan brukes som 10 på topp turmål og det er allerede god dialog mellom kommune, verneområdestyret, renselskapet og turgruppa. <u>Kulturminner</u> Mange flotte kulturminner omtalt i planen og det er ønskelig at man kommune, grunneiere, verneområdet og fylkeskommunen sammen finner lokaliteter for formidling der det tåles. Kommunen har en god kulturminneplan og blant annet Sølenhøls Skanse er beskrevet her og ønskes omtalt i besøksstrategien. Hvis den blir funnet vil det kunne bli en attraksjon som må håndteres på en god måte.	skal bli misforståelser rundt dette – så trekker vi sonen inn i verneområdet og har fokus på god dialog og kunnskapsdeling med kommune, grunneiere, vegstyre og Renselskapet som sikrer bærekraftig forvaltning. Et bedre kart lages i skiltplanen for området. Styret har noe driftsmidler til tilsyn og tømning av utedo. Mulig at vi kan få midler til langved. Ny bomløsning gjør at det kanskje kan regulere trafikken til det bedre. Lage en plan for Sandbu tas inn. Liten grad av teknisk tilrettelegging ivaretas. Randsonen til fjellet menes bygdeneært. Det skal vi presisere bedre. F.eks. er Nordre fjellveien ikke randsonen til fjellet – det er snaufjell og et område som er sårbart jf. hvorfor det området lå inne i stille områder. Bobil: omformuleres til camping som ikke er dagstur. Gamle ferdselsveier: Et godt kompromiss forslag. De bør ikke markedsføres på Ut.no eller sosiale medier og kun ligge som
--	--	---

	<u>Tiltaksplan:</u> Omfattende ift 4 års periode, men oversiktlig og godt oppbygd. Mange gode og relevante tiltak. Kommunestyret støtter enstemmig høringsuttalelsen med noen få endringer. Vedtak Rendalen kommune, kommunestyret, vedtar framlagte høringsuttalelse til besøksstrategi for Sølen landskapsvernområde med følgende endringer/ tillegg i kommentardelen til tiltaksplanen: Tiltak 3 : Kommunedirektørens kommentar til tiltak 3 strykes. Tiltak 17: Følgende setning tilføyes kommedirektørens kommentar: Tiltaksplanens tiltak 17, siste setning :«Fjerne maling og erstatte med små varder» strykes. Tiltak 22: Følgende setning tilføyes: Retningslinjene for bruk av droner skal ikke være til hinder for næringsutøvelse. Tiltak 37: Kommunedirektørens kommentar til tiltak 37 strykes. Tiltak 42: Kommunedirektørens kommentar til tiltak 42 erstattes med: Det legges til rette for bygging av “barnas varder” i umiddelbar nærhet av parkeringsplassen i Gravåsen. Tiltak 3: Hvordan skal hovedstien restaureres. Det er ikke ønskelig med fremmedelementer i landskapet som Sherpatrappes eller plankesti. Tiltak 4 ivaretar store deler av verneformålet på en god måte. Her vil man kunne føye til mange andre samarbeidsaktører som Turgruppa, næringslivet etc.	stiplede linjer i vanlige kart. De bør ikke fremheves i turforslag. Det er riktig at disse ferdselsveiene ligger på tvers av renstrekk og i sårbare områder. Gode dialogen mellom aktører fortsettes. Sølen hølens Skanse tas inn i strategien. Tiltak. 4 – tas inn Tiltak 8: tas inn Tiltak 12: tas inn Tiltak 13: tas inn Tiltak 14: Her mener vi at dagens stier som er skiltet kan stå inntil videre for å kanalisere. Tiltak 17: Endre til digitale kartverktøy. Det er ikke merket med rød maling innenfor landskapsvernområdet pr. i dag (den gamle merkingen er slitt av for det meste). Det er kun hovedstien fra Gravåsen som skal merkes med rødt i terreng og på kartet jf. skiltplanen. Kløvveien (gammel ferdselsvei) har midlertidig merking i form av
--	--	---

	Tiltak 6 er konkret og bygger opp under tiltak 4. Tiltak 8: Her kan man føye til andre apper som man må fjerne turmål fra. Tiltak 10 er det kommunen som er ansvarlig aktør og Sølen Ivo som samarbeidspart. Tiltak 11 står kommunen som ansvarlig og som samarbeidspart. Tiltak 12: Det beskrives at man ikke må ta hull på nye områder med skiløyper. Dette bør også gjelde hundekjørløyper, sykkeløyper og lignende. Tiltak 13: Leveområdet til Rendalsren er lang større enn landskapsvernområdet. Av rent adferdsmessige og biologiske grunner er dette riktig, men tiltaket vil omfatte langt større arealer enn verneområdet. Det er her det er viktig med dialog med grunneiere, kommune og Rendal Renselskap for å dele kunnskap og sikre en helhetlig forvaltning. Merkede og tilrettelagte sykkelstier legges i dalbunnen og bygdenært framfor på fjellvegene. Tiltak 14: Er alle eksisterende skiltpunkt gjennomgått? Bør noen fjernes i tillegg til de fra Årådalen, f.eks. fra nordsiden (Misterdalen)? Tiltak 16: Her bør Søljensjøen nevnes eksplisitt og det bør også innebære utkjøring av langved til enkelte brukte punkter for å hindre hogst av furugadder. Tiltak 17: her bør man endre UT.no til å lyde: digitale kartverktøy for å fange opp alle. Hva gjøres med de stiene der det er merket på trær? Er etablering av små varder et nøye gjennomtenkt tiltak? Kan det føre til at turgåere ubetenksomt bygger på disse? Tiltak 18: Hva mener man med prioriteres? Betyr det at de skal merkes, legges inn i kart eller markedsføres? Tiltak 19: Det bør kartlegges punkter langs Søndre Søljendalsveien som benyttes til villcamping og tidvis motorferdsel i utmark og stenge disse fysisk i samarbeid med veistyre. Ved Mefurua bør det lages regler for bobilparkering, med begrenset antall plasser og betalingsløsning. Her bør man også presisere at det gjelder camping og ikke dagsparkering. Tiltak 20: Her blir det forskjellsbehandling da en fritidssysse (jakt) trekkes frem og gis en fordel ved at veien skal holdes åpen kun for dette. Hva med fiskere, naturfotografer, bærplukkere. Mht. skuterparkering kan det tilrettelegges for mer ryddig parkering vinterstid. Tiltak 21: Ved Mistra ved Nysetra og helt bort til Garasjen står det ofte bobiler og campingbiler mm. Her må man inn og avgrense området fysisk for å hindre villcamping. Tiltaket bør inkludere all type camping. Tiltak 23: Bra tiltak som også bør overføres andre lokasjoner langs Søndre Søljendalsveien. Eksempelvis mellom Åkerådalen og Garasjen eller Tannvolstangen. Tiltak 28 /2 bør også inkludere Sandbu med enkel tilrettelegging. Tiltak 30 må sees i sammenheng med prosjektrapporten for området og kommunens videre forvaltning av eiendommen. En måte å skjerme sårbare areal og arter her på, er at aktiviteter ved Mefurua knyttes til Søljensjøen i stedet for til fjellterrenget. Tiltak 31: Bytte ut Rensvennlig ferdsel med hensynsfull ferdsel for å inkludere alle verneverdier. Hvordan ferdes i reinsfjellet er tiltak i setningen før. Tiltak 32: Søljensjøen Lotteierlag og lokalt næringsliv kan føyes til som samarbeidsaktør. Tiltak 37: gapahuken ved Mistra, Ljørbua ved Mefurua, Ljørbua ved Mistra/Tannvolsmyra, Markenbua, gapahuk Nydammen,	pinner med rød maling. På den måten kan vi skille på disse veiene. Informere om at de gamle varder må få stå i fred. Tiltak 18: Det betyr at vi sammen får oversikt på stiene i disse tre områdene, velger de stiene som er minst sårbare. Det kan bety at noen legges om, legges ned eller at gamle ferdselsveier er viktigere her enn de nye stiene. Tiltak: 19 tas til etterretning Tilta 20: Dette er det veistyrene som tar avgjørelse på, men vi ønsker dialog og kunnskapsdeling. Jakt er tatt inn da det er avgjørende for forvaltning av viltet – et forvaltningstiltak som må gjennomføres. Tiltak 21: Tas til etterretning Tiltak 22: Tas inn at drone bør være tillatt i forbindelse med næringsutøvelse Tiltak 23: tas til etterretning Tiltak 28 og 2: Ta inn Sandbu med enkel tilrettelegging. Tiltak 30: Tas til etterretning
--	---	--

	Tiltak 42: bør også inkludere riving av varder folk bygger for gøy. Disse fungerer som "ledegjerder" for reinen. Tiltak 43: Evt. kan også setereiere selv bidra som samarbeidsaktører, gjennom privat dokumentasjon av bygningenes historikk. Tiltak 46 kan også trekke inn det biologiske mangfoldet som har sitt hjem i disse trærne. Tiltak 47: Sølensjøen Lotteierlag som samarbeidsaktør. Tiltak 48 bør også omfatte kontroller/befaring etter hogst. Tiltak 49: Kommunen er i arbeid med kartlegging av og tiltak mot lysforurensning. Dette inngår som tiltak i naturmangfoldplan. Tiltak 54: Viktig at disse er tydelige og ikke åpne for tolking. Retningslinjene må være lett tilgjengelige digitalt. Overordnet info om retningslinjer for organisert aktivitet kan gjerne være referert til også på fysiske infoskilt. Tiltak 61: Dette inngår også i utkastet til kommunens naturmangfoldplan. Tiltak 64: Bra at dette er poengtert – samarbeid er avgjørende i arbeidet med å lage gode planer og strategier for kommunen! Tiltak 65: Omfatter dette uorganisert «markedsføring» av området på f.eks. Instagram og Strava? Rendalen kommunen kan være aktuell samarbeidsaktør her.	Tiltak 31: Det vil bli ulikt fokus ulike steder ut fra verneverdiene, noen steder fokus kulturminner, andre steder på våtmarksfugl eller rendalsrein og generelt vil det bli fokus på sporløs ferdsel mm. Tiltak 32: Tas inn Tiltak 42: Bygging av barnas varder ved parkeringsplassen ved Gravåsen tas med videre. Tiltak 43: tas til etterretning Tiltak 46: tas til etterretning Tiltak 47: Tas til etterretning Tiltak 48: Tas til etterretning Tiltak 49: Tas til etterretning Tiltak 54: Tas til etterretning Tiltak 61: Tas til etterretning Tiltak 64: tas til etterretning Tiltak 65: Ja det ønsker vi å få til. Tas til etterretning
Statskog SF/Statskog Glomma AS	Statskog er positive til at det er laget besøksstrategi for Sølen LVO. Ivareta verneverdier, natur- og kulturarv, økt kunnskap og gode opplevelser, bærekraftig verdiskaping i lokalsamfunn rundt er gode formål. Verneområdestyret skal ikke opptre som næringsaktør, men fokus på fellestiltak. Fokus på godt samarbeid med ulike aktører og grunneiere for gode tiltak på parkering, info og stimerking er positivt. Positivt at det er tydelig at grunneiere og rettighetshavere er vesentlige for god besøksforvaltning, da tilretteleggingstiltak krever grunneiers tillatelse. Også viktig med god dialog og informasjon til hytteeiere og brukere, da hyttefolket er en stor del av de som bruker stiene mot Sølen. Et godt kunnskapsgrunnlag som gjør grunnlag for en god besøksstrategi. Forvaltningen av rendalsren er viktig med spesielt fokus på tre områder som bør kartlegges og overvåkes framover. For Statskog er Gravåsenområdet og vestover til Mistra viktig, i tillegg til eiendommer mot Femundselva i Engerdal. Er	Tas til etterretning. Støtter høringsutkastet. Grunneieres tillatelse skal alltid innhentes ved tilrettelegging. Tas til etterretning

	medeier i Grøndalen fritidsområde med 270 hytter og har åpen bu ved Sandbu som er mye brukt. De frakter opp ved- og har oppsyn. Høy ferdsel på stiene fra hytteområdene sommer og vinter mot Sølen, samtidig som området er viktig for rendalsren og det er viktig med god kunnskap om bruken slik at leveområdet ivaretas. Det er også viktig at kulturminner i området ivaretas som Nydammen, Flyvraket, seterveier. Det påpekes at det i framtida kan bli flere utenlandske besøkende og informasjon blir da viktig. Dagens besøkende bruker i stor grad stier og løyper og gjør at de kan kanaliseres. Omlegging av stier for å verne om sårbare områder er en god løsning. For uorganisert bruk utenfor stier og løyper er det viktig å ha oversikt på for å unngå forstyrrelser av dyrelivet. Strategien må ta riktige grep for å unngå overturisme med påfølgende slitasje. Fokus på allemannspliktene og god dialog med brukere, næringsdrivende og grunneiere. Målsettingen om bærekraftig og langsiktig forvaltning av fjellet hvor det ivaretas for videre generasjoner er god målsetting. Strategiske grep som kanalisering av ferdsel bort fra sårbare områder, skjerming og beholde sårbare og stille områder er vi enige i. Området ved Søre Ørsjøen har en del bruk som nok vil fortsette. Og områdene rundt Grøndalen har mye ferdsel og hvor det er viktig at det tas gode valg for å ivareta rendalsren. Sti og løypenettet er godt kartlagt og det er ikke ønskelig at det merkes flere stier/traseer, det bør være færrest mulig merkede stier og evt. nye må vurderes godt. Hovedstien til Sølen bør restaureres. Eksisterende stier som gamle ferdselsveier må kunne benyttes for at ikke kulturhistorien forsvinner. Oppgraderingen av parkeringsplassen ved Gravåsen er positivt og det er også planer om oppgradering av veien i sommer. Barnas natursti er positivt tiltak for barnefamilier og samtidig leder folk langs en sti. Det bør vurderes en tydeligere bål plass ved Sandbu og ved parkeringen for å minske slitasje. Strategien legger opp til lokal verdiskaping og samarbeid og Statskog mener det er viktig med gode samarbeidsarenaer mellom grunneiere, næringsaktører, organisasjoner, kommune og forvaltning for å dele kunnskap og erfaring. Vil gi økt bevissthet rundt markedsføring. Besøksstrategien for Sølen blir et viktig kunnskapsgrunnlag for besøksstrategien for Rendalen. Tiltaksplanen har mange gode tiltak og det forutsettes at det innhentes grunneiers tillatelse. Viktig med dialog med Grøndalen fritidsområde da de har ansvar for veien inn til parkeringa. Og naturlig av verneområdet har budsjett årlig til tiltak, herunder vedlikehold av parkeringa.	Informasjon på engelsk i tillegg til norsk. Tas til etterretning og er ivaretatt Dialog og god informasjon viktig Ørsjøene har en del ferdsel fra hyttefolket, derfor viktig å ikke tilrettelegge for enda mer i dette området som er sårbart. Det er ikke ønskelig å merke mange stier, men vi har fokus på å merke hovedstien fra Gravåsen til Sølentoppen og restaurere stien her. Se om vi kan kombinere/legge om slik at gamle ferdselsveier kan benyttes der det i dag finnes andre mye brukte stier i Gravåsenområdet jf. pkt 18 i tiltaksplanen. Bål plass Sandbu og ved parkering tas med. Dialog viktig. Verneområdestyret skal søke å drifte utedoen og vedlikeholde skilttavler, bål plass samt ruste
--	--	---

		opp parkering. Om vi har midler til årlig vedlikehold av parkeringsplass utover at vi gruser den opp i år er avhengig av de årlige midlene vi får over statsbudsjettet.
Grøndalen fritidsområde SA v/Christian Sletengen	Grøndalen fritidsområde er positive til strategien og mener den bidrar positivt til å styre ferdsel, redusere slitasje, ivareta verneverdier – samtidig gi gode opplevelser og verdiskaping lokalt. De støtter særlig prinsippet om å kanalisere ferdsel til prioriterte stier, randsoner og innfallsporter – samtidig som sårbare områder og sårbare perioder skjermes. Hovedstrategien «kanalisere ferdsel i tid og rom» er viktig. Viktig med tett dialog med oss om tiltakene rundt parkering ved Gravåsen og tiltakene krever grunneiers tillatelse. - <u>Informasjon og dialog med hytteiere</u> Informere godt intensjonene i strategien til hyttefolket og faste brukere. Deres ferdselsmønstre har betydning for hvordan stiene utvikler seg og hvor slitasje oppstår. Redusere spredning av stier og kanalisere til ønskede steder. Konkretisere punkt i tiltaksplan – mer målrettet info til hytteiere, digitale utsendinger, info ved bom/parkering og infomøter. Motivere hyttefolket til å legge turen til andre turmål som f.eks. Lomtjern i stedet for opp mot Sølentoppen. - <u>Regulering av bobilbruk og overnatting</u> Vi etablerer ny bomløsning og bomsatser for bl.a. bobiler som kan bidra til redusert overnattingsrate i fjellet – samtidig opprettholde parkering. Bidrar til bedre kontroll med opphold og ferdsel. Bra med tiltak i planen om tydelig skilting og anvisning av bobiler mm i skiltplan – viktig at det er lett forståelig. Også viktig med årlig bidrag til vedlikehold av vei og tilretteleggingstiltak fra vernemyndigheten. - <u>Bålplasser og parkering mot Sølen</u> Etablere flere bålplasser ved parkeringen mot Sølen for å begrense andre bålplasser. Viktig tiltak i planen er info om bålbrenning, ivaretagelse av døde trær. Tilby ved i nærheten av tilrettelagte bålplasser – eller gi mulighet til å ta med ved ut for å hindre uvetting bruk av trevirke i terrenget. - <u>Små påminnere langs stien</u> Minne om å holde seg på stien for å hindre videre utvidelse. Dialog med grunneier. - <u>Bidrag til veikasse og vedlikehold</u>	Støtter høringsutkastet Innspill tas til etterretning. Støtter kanalisering av ferdsel i tid og rom og ta vare på og skjerme de sårbare områdene Dialog med hytteforening og veistyret viktig. Tas inn i tiltaksdelen mer målrettet info til hyttefolket. Positivt med ny bomløsning. Vi vil bistå med god skilting og drift av utedo og skilt. Men avh. Av overføringene fra staten om vi har midler til vedlikehold av parkeringsplass utover grusing vi gjør i 2026. Bålplasser vil bli etablert ved parkering og ved Sandbu. Avh. Av midler om vi kan bidra med langved, men synes dette er viktig tiltak. Påminnelse om å følge stien er et tiltak vi tar med oss i den videre planleggingen av restaurering av stien.

	Vurderer strategien om den gjennomføres godt og balanser til å gi et positivt bidrag i veikassa som er viktig for å opprettholde nødvendig vedlikehold og veistandard for hytteeiere, grunneiere og andre brukere. Men økt bruk il og gi økte driftskostnader. Dette må inngå i videre dialog mellom aktørene. Grøndalen fritidsområde kan bidra i ulike sammenhenger ved innfallsporten, parkering, vei og dialog med hytteeiere.	Vi ønsker godt samarbeid med fritidsområdet framover.
Berit Hedemann	Anbefaler mest mulig vern av Sølen lvo, at det ikke kommer flere parkeringsplasser, veier eller varder i området. Som grunneier på østsiden av Sølen, fra Aursjøvola og ned mot Femundselva er det ikke ønskelig med flere stier i dette området. Ønsker at reinen skal få være uforstyrret og skogen urørt. Det er også viktig at Aursjøveiene ikke brøytes vinterstid for å hindre biltrafikk lenger inn i området. Dette er et av få nokså urørte områder på Østlandet.	Det er ikke tenkt flere parkeringsplasser og det er ikke tillatt å bygge veier i områder. Vi har fokus på informasjon om varder. Det er lagt inn stille områder som vi mener bør skjermes for å ivareta dyre – og fuglelivet. Aursjøveien er utenfor lvo og styres av grunneierne, men den er bommet og gjør at området forblir rolig. Aursjøvola ligger innenfor et området som er sårbart og ikke bør få mye ferdsel.
Rendal Renselskap v/Eivind Haugseth	Omfattende og grundig strategi. Rendalsren har et eget avsnitt i kap. Sårbare naturverdier og RR kan slutte seg i sin helhet til denne beskrivelsen. Menneskelig adferd er den største utfordringen for ren og viktig at det ikke legges til rette for mer ferdsel innenfor konsesjonsområdet enn det som er naturlig. Særlig sårbart er det i snaufjellet med randsoner og Sølen LVO ligger i sin helhet i sårbart område. Det må derfor ikke merkes stier eller markedsføres steder som vil øke ferdselen utover de ferdselsårer som allerede er etablert. De tre fokusområdene – Gravåsen, Mefurua-Ørsjøene og Envola/Veslesetra er viktig både hver for seg og sammen. Stien fra Gravåsen til Sølen er allerede en barriere for renstrekk øst-vest. Trekket ved Mefurua må derfor opprettholdes og ikke få mer aktivitet - slik at områdene mot Ørsjøene kan benyttes. Veslesetra/Envola er viktigste trekk korridor sørvest for Sølen og må opprettholdes for å sikre at ren kommer sørover her. Til sammen er disse to trekkene avgjørende for rendalsren sin framtidige bruk av området sør for Sølen.	Støtter høringsutkastet Innspill tas til etterretning. Sølen lvo ligger i sin helhet i et sårbart område og særlig er det sårbart i fjellet. Vi har søkt å ikke stimulere til mer ferdsel eller legge til rette for nye stier i sårbare områder. Tas til etterretning og er ivarettatt i utkastet.

	Det må ikke etableres nye ferdselsårer utover de vi har i dag der rendalsren har leveområdet. Dette gjelder spesielt de gamle historiske stiene og veiene som ikke bør merkes på offentlig kart – som kan gi økt ferdsel. RR har stor respekt på arbeidet med å dokumentere dem og viktigheten av at vi forstår vår historie, men denne kunnskapen kan ivaretas digitalt og beskrives uten at de må fysisk merkes eller være fremhevet på kart. Tar da vare på historien uten at det blir stor ferdsel som påvirker negativt sårbare verdier. RR mener at østfjellet og rendalsren har tåleevne for lokal bruk (bosatte og hyttefolk) – da den er tilfeldig. Derimot masseturisme er utfordrende for sårbare ressurser. RR mener besøksstrategien ivaretar dette på en god måte. RR ønsker å involveres og informeres i det videre arbeidet.	Tas til etterretning og vi søker å ivareta kulturhistorien gjennom at de gamle veiene er kartlagt men ikke fremheves på vanlige kart. Noen bygdenære strekninger er merket utenfor verneområdene og noen mindre strekninger innenfor som henger sammen med disse kan tas forsiktig vare på. Mens de stiene som ligger i fjellet, ved renstrek og i sårbare områder - så må historien formidles på annen måte. Er en sti først merket og markedsført har man ikke lenger kontroll på ferdselen. Dialog og samarbeid framover er viktig.
Jan Storve	Innspill til pkt 20 i tiltaksplanen: Er uenig i at det kun er forslag på at næringsdrivende og jakt det skal gjøres unntak for og mener som grunneier/hytteiere at f.eks. hytteiere på Fiskevollen og må regnes med. Forslag om at dette pkt. endres til: «...gjøre unntak for de som er grunneiere, næringsutøvende og ved gjennomføring av jakt.»	Dette er det veistyre som tar stilling til, men det er skissert som en mulighet for å styre ferdsel om det skulle bli nødvendig. I den sammenheng er det viktig med dialog mellom verneområdestyret og veistyre.
Sameiet Akre/Tagestad v/Bengt Linton	Vi har hytte (Håbua) ved sørenden av Sølensjøen, på østsiden ved Midthåen. Her er det mye ferdsel og vi kan ha opptil 30 passeringer pr. dag. Det er kun 30 meter fra stien ved sjøen til Rødsandliveien. Vi har markert en sti opp fra sjøen til veien for at de kan gå rundt i stedet. Vi ønsker at det settes opp skilt som viser ny sti, da våre skilt bare blir revet ned. Det er også inngått avtale med Sølen grunneierlag om et forlik – der det ikke er lov å fiske i Midthåen ved vår hytte – mot fiske i Femundselva. Vi har opplevd innbrudd i båthus, etablering av tmarkscamp like ved båhuset og vår bål plass. Har også ryddet en del søppel og ølbokser. Det ryktes også at noen som leier av kommuneskogen i Sølenroa, gjemmer nøkkel ved bommen	Vi tar innspill til etterretning og det er forståelse for utfordringen. Vi bistår med skilting, omlegging av stien og informasjon framover.

	slik at andre kommer inn i området. Flere parkerer like nord for vår hytte. Håper på at vi sammen kan få orden på denne utfordringen.	
Pål Akre	Takker for at grunneiere kan få komme med synspunkter. Har lang erfaring som grunneier i Trysil både innenfor og utenfor Trysilfjellet og har erfaring aktiviteter i regi Destinasjon Trysil – som f.eks. sykkel. Som grunneier i Sølendalen er det verdien stillhet, ro og tilgang flott naturområdet som gjør den verdifull. Det har blitt merkbart mer ferdsel de siste årene og besøksstrategi er fornuftig. Informasjon ved innfartsveier og knutepunkt blir viktig med tydelige regler for hva som er lov og ikke lov, hvor ferdes og ikke. Sti ned til sjøen for kanofolket er et bra tiltak. Viktig med informasjon hos de som leier ut til gjester som påfører andres eiendommer ferdsel. Respekt for naturtrykket og annenmanns eiendom må komme først. Informasjon om at det er private eiendommer. Det er ikke greit at det brennes bål, campes, hogges ved fritt og at folk går på do hvor som helst rundt våre husvegger og tar seg til rette på våre installasjoner. Sykkel bør kanaliseres kun til veier med god grunn og fri sykling bør forbys. Sykkel er flott, men det blir fort store skader. Avfallshåndtering er utfordrende og gjester må ta med avfall ut av området. Motorferdsel: Må ikke være slik at andre kan drive motorferdsel på våre eiendommer, mens grunneier ikke får lov til det. Som grunneier ønsker jeg å forvalte og benytte eiendommene som i dag og at disse verdien blir ivaretatt og respektert uten forringelse fra «allemannsen» sine aktiviteter på våre eiendommer.	Høringsutkast støttes. Innspill tas til etterretning. Det arbeides med skilt og informasjon. Sti ned til sjøen er et av tiltakene som er foreslått. Det er økning i bruk av sykkel og noe det må følges med på utviklingen av, spesielt sykling i terrenget.
Odd Romenstad	Innspill til s. 72 hvor det står at «det ikke bør være tillatt med bobilparkering ved Mistertjønna....». Dette er utenfor landskapsvernområdet og bør ikke reguleres i besøksstrategien for Sølen lvo. Styring av denne parkeringen bør reguleres gjennom ordinære lokale vedtak. Erfaringen er at det begrenset bruk i dag, i hovedsak fiskere.	Nordre Sølendalsveien og grunneiere avgjør regler for parkering langs denne veien som ligger utenfor verneområdet. Men Verneområdestyret er opptatt av god dialog og bistår gjerne med informasjon da dette er en sårbar innfallsport til verneområdet fra nord hvor det

		er viktig å være føre var. Vi bistår bl.a. med info og tilrettelegging på Gravåsen, som også ligger utenfor verneområdet.
Sølenstjøen Lotteeierlag SA v/Jens Tore Løken	Et solid og gjennomarbeidet kunnskapsgrunnlag og tiltaksplan som er et godt grunnlag for å styre publikums bruk av området. Lotteeierlaget har samme bekymring for at området + Fiskevollen kan bli overbesøkt. Fiskevollen ønsker ikke være en turistdestinasjon. Det vil gi slitasjeskader og området vil miste sitt kulturelle særpreg og identitet. SL mener at den gamle kløvstien mellom bygda og Fiskevollen er et automatisk fredet kulturminne da Sølenstjøfisket med lottsystem kan spores tilbake til Middelalderen som Sølen LVO må ta vare på og sørge for at den brukes nok til å synes i terrenget. De ser at mye trafikk kan påvirke rendalsren negativt, men kulturminner er spesielt nevnt i verneformålet noe rendalsren ikke er. SL ønsker infoskilt og regler for hva som er tillatt og ikke, spesielt fokus på motorferdsel og parkering av bobil og campingvogner. Videre ønsker SL at skiltet ved stien fra Åkrådalen til Vesleskaret får stå da den avlaster stien fra Mefurua. Videre bør det skiltes badestrand mot Mefurua i veikrysset ved Åkrådalen, for å avlaste rene badegjester nede på Fiskevollen.	Høringsutkast støttes. Innspill tas til etterretning. Deler bekymring om overturisme og ønsker ikke at Fiskevollen skal være en turistdestinasjon. De ønsker å ivareta den gamle kløvstien fra bygda til Fiskevollen. De ser at mye trafikk kan påvirke rendalsren, men mener kulturminneverdien er viktigere. Stien ligger parallelt med bilveien innover og den er midlertidig merket med små stolper malt røde og kan lett reverseres. Se egen oppsummering om ferdselsveier i saksfremlegget. Skilt og info kommer. Skilt om badegjester tas inn, og retningsskilt fra Åkrådalen står inntil videre i påvente av hva som skjer med Mefurua og området der. Viktig å se samlet belastning i området.
Haugsetvollen seterlag v/Gunn Randi Flinstad	Haugsetvollen ligger i randsonen til Sølen lvo og Sølenkroken er kjent innfallsport. Mye kulturhistorie, aktiv beiting og setring i området og gjennom aktiv bruk er området godt skjøttet. Lille Sølenstjø NR har et rikt fugleliv som vi tar hensyn til ved vår bruk av området. Rendalen sin merkevare urørthet, stillhet og ro	Støtter høringsutkast og innspill tas til etterretning

	er noe vi ønsker å ta vare på. Det er en utfordring med økt markedsføring gjennom sosiale medier som vi ikke rår over. Området er sårbart med karrig vegetasjon og vi ønsker begrenset bruk av området. Det er positivt at besøksstrategien legger opp til samarbeid med grunneierne i Sølenkroken og god løsning for informasjon og tilrettelegging. Besøksstrategien er en godt utarbeidet plan med god beskrivelse av lvo og dens randsone. Randsonen er litt stor med fokusområde 4. Dette området brukes fornuftig i dag med lite fysiske inngrep og det må være grunneierne som har ansvaret her. Det synes fornuftlig å bruke Rendalstunet som innfallsport og infopunkt – bygdenært, kassapparat og tåler trafikk. Alle kjenner allemannsretten, men glemmer aktsomhetsplikten. Viktig med god og stedstilpasset informasjon. Til slutt; en kjempefin plan.	Positive til samarbeid om informasjon ved Sølenkroken. Bekymring over økt markedsføring gjennom sosiale medier. Område 4 dekker utenfor verneområdet – og er et område som har lite inngrep i dag – og det er riktig at her er det grunneiere som rår – ikke verneforskriften. Vi forstår at det kan misforstås og trekker sonen innenfor vernegrensen, og som kommunens innspill så blir det viktig å dele kunnskapen slik at dette området forvaltes bærekraftig også framover og ikke fører til økt trykk inn i verneområdet fra nord. Økt aktivitet og økt ferdsel her vil medføre at de sårbare områdene i sone 4 forringes.
Jan Risbakken	Risbakken har i mange år jobbet med å finne den gamle seterveien og bygdeveien fra 1600 tallet mellom Lomnes i Rendalen og Femundsundet i Engerdal og videre til Veundåsen hvor det var setring fra ca 1660 tallet. Denne seterveien er 50 km lang og til sammenligning er Norges lengste setervei gjennom Einundalen 55 km. Og den er mer unik da den ligger i terrenget og ikke langs bilvei. Det er vedlagt et kart som viser oversikten over historiske ferdselsveier fra Rendalen østover mot Sverige og veier gjennom Sølenskarret. Seterveien til Femundsundet blir også bygdevei når rendøler bosetter seg i Engerdal i 1698. «Engerdalsveien» fra Øvre Rendal kommer innpå denne seterveien fra Lomnes nord. I Rendalen er gjort en del på å kartlegge ferdselsveier østover fra Øvre Rendal til Mistra og Engerdalsveien er merket (utenfor verneområdet). Fra 1880 tallet ble det bru ved Elvbrua og seterveien går fra da via Grøndalen – Elvsetra – Granberget til Veundåsen.	De gamle ferdselsveiene er omtalt som eget tema i planen og er utrolig interessant. De sier mye om tidligere tiders bruk. Det er lagt ned stor dugnadsinnsats for å finne igjen ferdselsårene, forvaltningen har bidratt med å gps merke dem, gjennomført tematurer og fagdag på temaet. Historikken som er spilt inn tas med i det

	Kartet viser også gamle ferdselsveier som ble brukt mellom svensker og rendøler på 16- og 1700 tallet, som blant annet går gjennom Sølensskaret og hvor forsvarsverket Sølen skanse ble bygget ved Sølna like ved utløpet til Femundselva ved Sølen Hølen. Femundselva historielag har merket og kartfestet seterveien på Engerdalssida til Veundåsen, som utgjør 1/3 av strekningen. Ferdselsveiene er både rideveier, kløvveier og andre ferdselsspor fra før reformasjonen og disse er automatisk fredet etter Kulturminneloven. I etter-reformatorisk tid ble disse veiene brukt som seterveier og bygdeveier. Nord for Jota seter kommer det en gammel ferdselsvei fra Østagrenda til Misterdalen som går sør for Sølen og Sandnupen som kommer innpå bygdeveien fra Lomnes. Denne veien ble bl.a brukt av pilegrimer på 16-1700 tallet. Navn som Betbekken og Betbekk koia viser at pilegrimmene vandret her. Men mest brukt var Østerdalsleden fra Jordet i Trysil over til Åkre. Den gamle bygdeveien fra Lomnes til Femundsundet er gps plottet, hvor verneområdeforvalter har vært med og bidratt i 2023 og 2024. Mange steder er stien svært vanskelig å finne. Det som nå gjenstår er å få disse veiene merket, kartfestet og skiltet slik at de blir kjent og kan brukes. På den måten blir de ivaretatt. Ved riktig informasjon kan man få veiene kjent og synlige og tilgjengelige uten at det kommer i konflikt med sårbart dyreliv eller verdier stillhet og ro. Det vil neppe bli mye ferdsel på lengre strekninger av disse veiene. Man kan anbefale å gå dem stykkevis og delt og unngå ferdsel i sårbare perioder. Folk som er opptatt av kulturhistorie vil være de største brukerne av disse veiene og være et fåtall av de som besøker området. Tematurer kan arrangeres på strekninger som er minst sårbare, men info og merking av hele strekningen må ligge i bunnen. Gamle seterveier er en viktig del av seterkulturen som er på UNESCO sin verdensarvliste. Informasjon, merking og kartfesting av ferdselsveiene kan gjøres uten at det reklameres for disse veiene som turistmål eller hovedstier. Flere går fritt i terrenget, men stiller spørsmål ved om det ikke er bedre om flere går på merkede stier ? De gamle ferdselsveiene kan tas med i besøksstrategien uten negative konsekvenser med riktig og fornuftig informasjon. Hensynet til overvåking av fugle- og dyrelivet og ferdsel/slitasje kan ikke legge hindringer for at gamle ferdselsveier blir tatt vare på. Risbakken er sikker på at det finnes gode løsninger for å regulere uønsket mengde trafikk på denne ferdselsåra. Veiene må brukes og for at folk ikke skal gå seg vill og legge opp egne varder utenom de opprinnelige ferdselsveiene må disse merkes.	videre arbeidet med formidling av kulturarven. Det stor usikkerhet rundt om de gamle ferdselsveiene er automatisk fredet jf. dialog med fylkeskommunen. De har ikke tradisjon for at de merkes av den grunn. Hvis de finnes digitalt er det fint om fylkeskommunen kan få dem og legge det inn i sitt system for gamle ferdselsårer så Kulturminneforvaltningen har oversikt de også. Vi har erfaring fra både vårt område og andre områder med mye ferdsel- at når en sti er merket så blir den mer brukt. Allemannsretten gjelder og vi har ingen virkemidler til å styre hvor mange som går på den merkede stien. I tillegg legger folk turene sine ut på strava og andre apper + sosiale medier. I mange områder legges nå stier om og legges ned av hensyn til villrein og i våtmarksområder. Spesielt sårbart er det når stiene går på tvers av renstrek. Seterkulturen er på UNESCO, som er veldig bra. Kulturhistorien rundt seterveiene er viktig å ivareta. Og vi ønsker å ivareta deler av
--	--	---

	Å ta vare på Rendalen for framtida er også å ta vare på kulturarven, tilrettelegge, formidle og bruke gamle ferdselsveier. Informasjon om de gamle ferdselsveiene er viktig på infopunktene jf. skiltplanen. Ved Nydammen bør det informeres om ferdselsveiene over Mistra og setring og bosetting mot øst. Det bør utarbeides et skoleprosjekt om ferdseien østover til Sverige i krig og fred, setring i Veundåsen og bosetting i Engerdal fra 1600 tallet for ungdomsskolen. Slik at de kan gå noe av denne strekningen. Kommende bok kan være lærebok på dette. I siste del av høringsuttalelsen går Risbakken gjennom historikken i området.	disse stiene, samt at det kan arrangeres tematurer og ti på topp turer innimellom. Utfordringen er at fjellet i dag har mange fjellveier og andre stier som medfører forstyrrelser av dyrelivet og det er få områder som gjenstår som er rolige. Forvaltningen har et ansvar for å se helheten og være føre var. Skoleprosjektet høres interessant ut. Og historikken tar vi med oss i arbeidet med formidling av kulturhistorien i området. Temaet gamle ferdselsveier er oppsummert i saksfremlegget.
Jostein Haugseth	Etter lang tid er forslag til besøksstrategi ferdig og det blir mye regelverket en må forholde seg til. Jeg er mest interessert i kulturminner og ferdsel til fots og de opplevelsene det gir. Kulturminner er sårbare for slitasje, mens gamle ferdselsveier er avhengig av bruk og slitasje. De er fra før reformasjonen, automatisk fredet og seterdrifta på UNESCO sin verdensarvliste. De må tas vare på. Kulturminner er en del av verneformålet. Et gjennomgående tema i planen er rendalsrein, som er mer eller mindre forvillet tamrein. Rendalsreinen er ikke tatt direkte inn i verneformålet, men det har vært fokus på den i verneplanprosessen, i forvaltningsplan og skal tas vare på. Vesentlig er også allmennhetens opplevelsesmuligheter. Det er å gå langt som føre var prinsipp at reinen skal prioriteres foran disse og andre formål med vernet sjøl om det skal balanseres. I tidligere tider var det mye ferdsel og aktivitet og at villreinen klarte seg bra før staten tillot overbeskatning, nedskyting.	Innspill tas til etterretning og det kulturhistorie vil bli tatt med i arbeidet med informasjon. Se kommentar under innspill fra Risbakken på automatisk fredet kulturminne og UNESCO. Ja kulturminner er en del av verneformålet og vi har god dialog med fylkeskommunen om å se nærmere på det temaet. Massefangstanlegg for villrein er blant annet viktige kulturminner og renstrekkene går fortsatt her den dag i dag.

	<u>Pilegrimsleden</u> Ferdselsveiene fra Rendalen innover fjellet , Sverige og Trysil må i vikingetiden vært omtrent som i middelalderen. Pilegrimsleden er overhode ikke nevnt i forslaget, kun at den gikk gjennom Sølenskaret. Pilegrimmene brukte nok mer de eksisterende vegene. Eneste bevis på pilegrimstrafikk er Betbekken. Lettere å fare her enn gjennom Sølenskaret – over til Sundet. Denne leia fra vegkryss mot Jota til Misterdalen er sporbar og derfra flere intakte leder ned mot bygda. Disse er merket fram mot vernegrensa. Soldatervegen gikk nok også her noe navnene Soldatervegen og Svenskvadet sier noe om. Dette er ikke nevnt i besøksstrategien. Fritidstrafikken har tatt over opp i Sølenskaret og tidligere DNT rute i området lagt grunnlag for. Men historisk er trafikken om Bete området langt viktigere og en av Rendalens mest historiske veger. Rideveg, kløvveg og seterveg. Disse gamle veiene ligger heller ikke i stille områder. Jf. boka Gamle veger og vegfar så må vi erkjenne at om vi fjerner de fysiske sporene, fjerner vi også den framtidige muligheten til å tilegne kunnskapen. Vegene må brukes og vedlikeholdes. Det blir sammenheng mellom Rendalen – Engerdal – Idre/Sarna. Trafikken vil ikke bli av et slik omfang at den forstyrrer reinen. Det var mer trafikk tidligere da det var villrein her. Envolaområdet er ikke et stille område – hyttefelt og skiløyper og mye hund. Det er allerede tilstrekkelig med turveger i området. Setervegen fra bygda til Sølén lvo er allerede permanent merket og ligger 96 % utenfor verneområdet. Ved å benytte disse seterveiene oppnår man å ivareta kulturminnene i stedet for å anlegge nye stier i urørte områder. Vegene er midlertidig skiltet med noen kartoppslag. <u>Dunkefurua</u> ved Envola. Dette er mest sannsynlig et kvistvarp. Furukongen er ei furu. Til slutt: Mange tiltak i tiltaksplanen som skal gjennomføres på kort tid.	Rendalsren er forvillet tamrein som veldig mange andre villreinområder i dag. Og rendalsren ble forvillet allerede i 1921, lenge før både Forollhogna og Reinheimen og forvaltes som villrein i dag i samarbeid med Tolga Østfjell villreinområde sjøl om den har status som eiendomsdyr. Den er like sårbar som andre villreinområder for forstyrrelser og ferdsl, og det er forankret i både kommunale planer, verneplanprosess, forvaltningsplan å ivareta rendalsren sine leveområder. I tillegg er en viktig del av verneformålet for Sølén å ivareta et natur- og kulturlandskap med økologisk og kulturell verdi. Rein er en paraplyart som indikerer et intakt fjelløkosystem. Hvis reinen har gode levevilkår har også de andre artene i fjellet det. I tillegg er den en kulturbærer for hvordan vi har levd i over 10 000 år. Tidligere fantes det ikke bilveier eller så mange stier til fjelltoppene eller hytter i randsonen og i fjellet som i dag. Totalt medfører dette fragmentering av fjellet for både
--	--	--

		fugle- og dyrelivet. Og ferdselsmønstre har endret seg. Ved å tilrettelegge for nye stier eller gjenoppta de gamle – fragmenterer vi enda mer i sårbare områder. Derfor har vi tre fokusområder som vi skal se nærmere på om det er mulig å ivareta deler av ferdselsveiene gjennom å legge om allerede eksisterende stier. Innspill om dunkefurua og Soldatervegen tas inn.
Vegard Bye	Setereier i Jota. Vi kjører her opp skiløyper gjennom vinteren uten noen hjelp. Vi har i mange år hatt tillatelse til å kjøre en runde fra fv. 217 langs seterveien – til Harahøgda – til skiløype ved Gravåsen og tilbake langs setersti. Den ble brukt av bygdefolk og hyttefolk. For to år siden ønsket ikke en grunneier skiløype lenger på sin grunn og dermed fikk vi ikke lenger løype til snaufjellet og det øvrige løypenettet. Saken har vært opp i kommunestyret og tatt opp med ordfører uten resultat. Hvis verneområdet mener alvor av å legge til rette for allemannsretten gjennom adgang fra setrene til høyfjellet vinterstid of skibruk kunne dere tilby oss støtte for å løse dette med grunneier og dialog med kommunen.	All tilrettelegging krever grunneiers tillatelse. Skiløypa som er lagt om er også til det bedre for dyrelivet – og den er fortsatt sammenkoblet med skiløypenettet på Gravåsen som er hovedløypenettet på sørsiden.
Høringsmøte med rådgivende utvalg og administrativt kontaktutvalg	Viktig å styre hvor besøkende skal bevege seg og at det kun merkes fra Gravåsen til Sølentoppen. Bruke dette som hovedinnfallsport er bra. Informere godt. De gamle ferdselsveiene bør kun vises på lokale historiske kart, brukes av lokalbefolkning og guidede grupper, turgruppa og begrense tydelig merking i terrenget. Legge til rette for turer mer bygdenært og ha restriksjoner med sykkel. Begrense hyttebygging opp mot fjellet og ivareta et levende kulturlandskap med beitedyr. Ved Nydammen er det satt opp bom for å hindre villcamping tett på Mistra og samme erfaring har Statskog fra Femunden og Elvdalen. Viktig at vi ikke legger til rette for bobilturisme i fjellet. Jf. Lofoten er det et problem og de legger igjen lite penger. Tydelig strategi for hvor bobiler skal parkere er viktig å ta stilling til for kommunen. Sosiale medier markedsfører området og om det oppdages av mange klarer vi	Innspill tas til etterretning og høringsutkastet støttes. Differensiere bruken av de historiske veiene, og legge mer til rette bygdenært og ha restriksjoner på sykkel. Vi følger med på utviklingen av bruk av sykkel i terrenget.

	ikke reversere jf. Lofoten. Viktig å tenke hvilke områder som bør forbli rolige og stille i forkant av satsing, for å skjerme og sette grenser. Erfaring med at mange vil til Fiskevollen og Rendalen fordi det er for mye folk andre steder. Kommunen bruker Fiskevollen i markedsføring uten at lotteeierne er spurt. De ønsker ikke stor økning i besøkende inne på vollen. Viktig at det er god dialog og samarbeid med grunneierne og rettighetshaverne om hva som kan markedsføres. Verdiskapingen på natur- og kulturverdiene må skje på en bærekraftig måte. Grunneiere må involveres. Vi må ikke markedsføre varer vi ikke vil selge. Rendalen er større enn Sølenområdet, Vestkjølen f.eks. Tålegrensen er et skjønnsspørsmål og kan være vanskelig å vite hva området tåler. Men stillhet og ro er de verdiene som trekkes fram og da er vi i dag innenfor tåleevnen. I tillegg viser ny kunnskap hvor mye ferdsel som tåles på en sti før det blir en barriere – og stien opp fra Gravåsen til toppen er pr. i dag en barriere for rendalsren. Det er også kunnskap om hvor stor sårbarhetssone ulike fugle – og dyrearter trenger, spesielt i hekke-, yngle og kalvingsperioden. Rendalsren er sentral i Veidekulturen vår, en sårbar og arealkrevende art og vi må trå varsomt. Sølenområdet er sentral del av leveområdet. Informasjon er viktig og vi må bygge kunnskap blant innenbygdsboende. Informere om allemannspliktene og sporløs ferdsel. Rendalstunet som nav for formidlingen av natur – og kulturarven – men også informere ved Åkrestørømmen. Det er vanskelig å drøfte dette temaet med besøksforvaltning kun med utgangspunkt i Sølen lvo. Området henger sammen med Rendalen østfjell og Rendalen. Grunnmuren må på plass først og det er viktig at verdiskapingen skjer bygdenært. Formålsparagrafen er å ta vare på og fører man for mye folk inn i området så vil området endre seg. Bra innlegg om krasjkurs i Nordland og dette er noe vi også ønsker oss her. Hva er det bygdefolket vil vise fram. Hvilket samfunn ønsker vi å ha om 10-30 -50 år? Opplev Rendalen har begynt å selge det vi eier og det er ikke forankret. Vi må vite hva det er vi ønsker, hvor vil vi ha folk og hvor mye tåler vi – så vi ikke sitter igjen med søppel og slitasje. Hva er da poenget med å si at Rendalen er Norges mest bevarte hemmelighet i sosiale medier ? Det er mange som har drevet med småskala reiseliv lenge, men det er det store presset vi ikke ønsker. Det er bolyst som er viktigst og de verdiene må ivaretas. Arbeidsplasser er viktig og kanskje kan rendalsguider som gjør ting skikkelig være noe man kan tjene på. Det er ikke ønskelig med utenlandske guider som tar seg til rette. Avtaler må foreligge med grunneiere.	Camping er kanalisert til bl.a. Veslesetra Tydelig på hva vi formidler og markedsfører – og hvilke områder som må skjermes. Stillhet og ro! Kanalisere i tid og rom – ivareta sårbare områder og sårbare perioder er søkt ivaretatt. Rendalsren er sentral i Veidekulturen vår og Sølenområdet sentral del av leveområdet. Dette er søkt ivaretatt. Jf. kunnskapsgrunnlaget Jf. tiltaksplanen ivaretatt Dialog og samarbeid mellom verneområdet og utenfor – gjensidig påvirkning. Fokus på hva lokalbefolkning og grunneiere ønsker er viktig og det er ikke ønskelig med masseturisme. Høstingsfriluftslivet, stillhet og ro er kvalitetene som trekkes frem.
--	--	---

	Kommunen må ha en plan for å håndtere turisme. Kommunen skal behandle saken om Mefurua når sluttrapporten foreligger. Omfanget i dette området vil ha mye å si for rendalsren og for Sølen lvo framover. Viktig at grunnmuren og kunnskapsgrunnlaget er på plass når planer for framtida legges. Rød tråd i kommunalt planverk og en tydelig retning. Hensynta lokalbefolkningen og hvordan de bruker utmarka.	Plan for Mefurua vil ha mye å si for området rundt, viktig med god dialog og forståelse for at området ligger sårbart til. Rød tråd i planverk er viktig og noe verneområdestyret har hatt fokus på i arbeidet med besøksstrategien og søkt forankre og se sammenhengene.
--	--	---